

rük költségeiről és az államok költségvetései alapján a tanító kellő szemléltető példákat állíttat az ifjúság szeme elé. 4. Olvasmányok a béke és a háborúk köréből (58—71. lap): magánolvasmányok, esti tanfolyamokra és a felnőttek oktatására. 5. Minták békeünnepélyek rendezésére (73—77. lap) zene-számokkal. Az ezen öt pontban csoportosított anyagot csaknem kizárólag francia írók (Voltaire, Fénelon, Béranger, Victor Hugo) és művészek szolgáltatták, újabb s mintegy önkéntelen bizonyosságul annak, hogy a békebarátok nem küzdenek a *hazafias irány* ellen; de egyúttal követésre méltó például, hogy más nemzetek hasonló vállalkozásban lehetőleg szintén így járjanak el.

A bevezetésben, az első 15 lapon, a szerzők a béketanítás jogosultságát teszik szemléltetővé különböző kongresszusok és egyesületek idevágó tételeinek és határozatainak közlésével; a végén pedig a tan-személyzet részére szánt közleményekkel és bibliográfiával találkozunk. A derék művecske megérdemli, hogy minél szélesebb körben terjedjen és éreztesse áldásos hatását, még pedig nem csupán az elemi iskolákban, hanem azokon túl is. *Kemény Ferenc.*

Külföldi lapszemle.

Zeitschrift für Pädagogische Psychologie, Pathologie und Hygiene. Kiadja: *Kemsies Ferdinand* és *Hirschclaff Leo*. VIII. évfolyam, 1906.

Az ifjúság nemi felvilágosításának kérdésével három cikk foglalkozik. Rosenthal az orvos, Witte a pap és Kemsies a pädagogus szempontjából vizsgálja a kérdést. Mindhárman arra a határozott álláspontra helyezkednek, hogy a felvilágosítás úgy egészségi, mint erkölcsi szempontból szükséges. Ha a szülők és tanítók a gyermekek ezen irányú érdeklődésének azzal akarják útját vágni, hogy minden kérdést elutasítanak, ezzel csak azt érik el, hogy a gyermekek cselédektől, alacsonyabb értékű iskolatársaiktól szerzik be a nemi életre vonatkozó tudásukat, amely így a titokzatos és tiltott dolog ingerét nyeri s a gyermek képzeletét határozatlan és ismeretlen dolgokkal szennyezi be, alapját veti az érzékiségnek, aminek szerfölött gyakori következménye az önfertőzés és a korai nemi érintkezés.

E bajok meggátlására Rosenthal a felvilágosításon kívül a test edzését ajánlja, testgyakorlatokat és ifjúsági játékokat, amelyek a testi erőt megfeszítik, az akaratot erősítik s így a gondolkodást a nemi életéről elterelik. A felvilágosításnak szerinte egyéninek kell lennie és így az iskolára nehezen lehet bízni ezt a feladatot, amelyet legter-

mészetesebben a szülők végezhetnének. De ez mindhárom szerző szerint ma lehetetlen, mivel a szegényebb szülő egész nap távol van a háztól és a jobb körökben is sokszor hiányzik a kellő ügyesség, a szellemnek és a szívnek szükséges műveltsége, az elegendő pädagogiai értelem és a természettudományi képzettség, legtöbbször még a hajlandóság is. Végre tehát mégis csak az iskolára maradna a feladat (? Szerk.), hogy különösen a természetrajzi tanítás keretében tapintatosan bevezesse az ifjúságot a nemi élet szükséges ismeretébe. A serdülő korban aztán feltétlenül meg kell tenni mindent, hogy az ifjúságot megóvjuk a nemi betegségek rettenetes veszedelmétől. Itt be lehetne vonni az iskolaorvost is, ha elegendő pädagogiai tapintata van. Ez a felvilágosítás körülbelül 16 éves korban adható.

Witte arra figyelmeztet, hogyha egyénenkint nem adjuk a felvilágosítást, az esetleg még ártatlan gyermek lelkében is erkölcstelen képzeteket kelthetünk fel és ezzel több kárt okozhatunk, mint hasznót. Lépjön a tanár és pap érintkezésbe a szülői házzal, így könnyebben oldható meg a feladat, amelyet csak ügyes, tapintatos és erkölcsileg komoly egyének oldhatnak meg. A felvilágosítás ideje körülbelül a 14. év legyen.

Kemsies arra hivatkozik, hogy az iskolákban eddigelé végzett próbálkozások igen biztató eredménnyel jártak. Elmondja az ő eljárását is, amely kedvezően sikerült 13—14 éves fiúknál. De nézete szerint a felvilágosításnak a gyermek egész fejlődése folyamán lassan, fokként haladólag kell fellépnie a szülői házban és iskolában párhuzamosan, mert csak így lehet annak hygienikus és ethikai következményeire számítani.

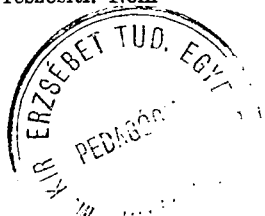
Baginsky Adolf: Erdei iskolák és erdei üdülőtelepek címen mindenekelőtt a kérdés történeti fejlődését ismerteti. A szünidei gyermektelepek áldásainak a tanulók mennél nagyobb csoportjaira való kiterjesztése végett már negyedszázaddal ezelőtt ösztönzött arra, hogy a rendes iskolák mellett üdülőiskolákat rendezzenek be nyárára a várostól nem messze fekvő erdőben, ahol a tanítás csak részleges lenne s a szabadban folya, a többi időt pedig tornára, játékra stb. használnák fel. Akkor nem volt fáradozásának sikere, de a kérdés újabban, a tuberkulózis elleni küzdelemmel kapcsolatban újra napirendre került és 1902-ben megnyílt az első ilyen erdei üdülőtelep tuberkulotikus, vagy ilyen hajlamu gyermekek számára és ennek jótékony hatásai utánzásra csábítottak. Az oktatás itt csak mellékesen történik, inkább csak üdítés céljából. 1904 augusztus 1-én Charlottenburg nyitotta meg az első erdei iskolát. Ide olyan gyermekeket vesznek fel, akiknek 4—5 órai tanítás 60-tagú osztályban nagy teher, de nem olyan betegek, hogy gyógyítást igényelnének; csak a teljesen

egészségesekkel nem tudnak lépést tartani. Hat osztályt vettek 2—2¹/₂ óra tanítási idővel; a természettudományi, torna és énektanítás szabadban történik; egy-egy tárgy félórás. Más típus a Hohenlychenben 1903-ban felállított erdei iskola, amelynek rendszeres tanítási terve nem is lehet, mert a tanulók nagyon gyorsan váltakoznak. Tanulságul szerző azt vonja le ezekből, hogy a beteg gyermekek számára üdültelepeket állítsanak fel, ahol a tanítás mellékesen, csak a gyermekek kedélyének élénkítése végett folyjon; gyenge, vagy ilyen üdültelepen eléggé rendbe jött gyermekek számára pedig rendezzenek be a charlottenburgi mintára erdei iskolákat, amelyek elé szigorú pädagogiai célt is lehessen tűzni.

Schupp, Typen von Schülern című cikke azokkal a gyermekekkel foglalkozik, akik bizonyos pathologikus tulajdonságaik mellett is részt vehetnek az általános osztálytanításban. Megpróbálja csoportosítani a gyermekek kisebbfokú abnormitásait, hogy ezen a alapon el lehessen dönteni, részt vehet-e valamely gyermek a rendes iskolai munkában, vagy kiegészítő iskolába, illetőleg gyógyintézetbe való. Az ilyen gyermekekkel való bánásmód egyik főszabálya, hogy lehetőleg tekintetbe kell venni különös képességeiket és gyengeségeiket. Leír részletesen minden csoportból egy-egy jellemző esetet és felemlíti azokat a módokat, amelyekkel az ilyen gyermekek betegségére tekintettel lehetünk. A közös tanításból kivonni nem kell a gyermeket, míg állapota meg nem kívánja, mert a pathologikus gyermekre nagyon jól hat az egészségesekkel való együttélés és együttmunkálkodás. És ha ezekkel szelíden, szeretettel bánik el a tanító, az egészségesekkel is ezt fogja tenni és ezzel csak az iskolai munka eredményességét biztosítja.

Nausester W. : A gyermeki nyelv grammatikai alakjáról értekezik. Az írott szóra alapított grammatika egyik alapja az a jogosulatlan nézet, hogy a ragozási alakoknak értékük van a jelentés szempontjából, holott ezek csak ott szerepelnek a természetes beszédben, ahol vagy pontosan kifejezzük szótövekkkel azt, amit az alakok állítólag kifejeznek, vagy a szemlélet, illetőleg a beszéd összefüggése feleslegessé teszi a formákat. Mert a beszélő és hallgató egy helyen tartózkodik, ugyanazon érzéki benyomások hatnak mindkettőjükre és ezért egész sereg közös képzetük és szemléletük van. A gyermek ezért, ha ismer is már egy-két ragozási alakot, nem használja azokat, ha az említett okok valamelyikéből feleslegessé válnak. Helyesen mondja Meumann, hogy a formák képzését csak példákön lehet megtanulni, amelyek aztán mintácul szolgálnak.

Többen tapasztalták, hogy a gyermek a nyelv tanulása közben a névszót, különösen pedig a főnevet feltűnő előnyben részesíti. Nem

azért van ez. mint Meumann hiszi, mert a felnőttek könnyebb és gyorsabb megértetés okaért több főnevet használnak a gyermek előtt, mint igét, hanem azért, mert a nyelv szilárd eleme a névszó, ezt ragadja meg a gyermek s csak később egészíti ki az igével, amely a mozgékonyosság képviselője. A gyermek csak szilárd és mozgékony szempontjából való felbontást ismer; semmi más grammatikai finomságot; ez teszi nyelvét erősebbé, gazdagabbá, hiszen a nyelvek fejlődésének főjelensége a formák fogyása. A ragozás iránt való érzéklet pedig az fejleszti ki a gyermekben, hogy ez a két elem beszédünkben teljesen áthatja egymást.

A gyermek fogalmaira nézve nem szabad elfelejtenünk, hogy mikor mi egy szót kimondunk, nincs tudatunkban az illető logikai fogalom és ahol a fogalmat akarjuk gondolni, ott az azt jelző szó lép a tudat előterébe. Mikor azt mondjuk, hogy valamiről tiszta fogalmunk van, ez azt jelenti, hogy a dolog megjelenését, lefolyását jobban el tudjuk képzelni. Ez a beszédben úgy nyilatkozik meg, hogy jobban le tudjuk írni, több jegyét tudjuk felsorolni, de gondolkodás és beszéd nem vehető egynek. Általában kimondhatjuk, hogy az igazán jó nyelvi kifejezés a gyermeknyelv törvényeit követi. Máshelyen megállapította a szerző, hogy a közmondásokban és költészetben szintén háttérbe lépnek a hajlítási és képzési alakok.

Lobsien M.: Az emlékezet differenciálódásaira vonatkozó kísérleteiről számol be. Schuyten vizsgálta először a hallás után való szám-émlékezet változásait nemek, korok, foglalkozások, hőmérséklet, napszak stb. szerint. Eredményei azt mutatják, hogy az emlékezésnek ezt a fajtát és valószínűleg az emlékezés egész fejlődését befolyásolja az iskolai munka különböző volta, a gyakorlat, a felfogás élessége, a szellemi fejlettség foka, a nem, az évszak, a gyermek szociális helyzete, phisikai alkata. Lobsien tanítás előtt és tanítás után végezve a kísérletet, mindenekeelőtt azt találta, hogy az utóbbi esetben az emlékezet tevékenysége gyengébb. Emellett azt is látta, hogy a teljesen friss emlékezetet a fáradás sokkal erősebben megtámadja. Vizsgálta még az értelmi képesség variáló hatását, valamint a gyakorlottságát is. Érdekes, hogy az osztály figyelme erősen reprodukálható számsor első tagjaira szegződött és ha a sort csak egyszer-kétszer hallják leírás előtt, nagy a hajlandóság a fordított reprodukálásra, amely azonban megszűnik, ha a sort leírás előtt többször ismétlik.

Wolodkewics Nikolai az iskolásgyermek magasabb szellemi képességét vizsgálta Binet nyomán, aki szerint az egyéneket nem annyira az érzések és lelki mozgalmak egyszerű megnyilatkozásai különböztetik meg egymástól, mint inkább a magasabb értelmi folyamatok, az emlékezet, ítélet és kedélymozgalmak. Két ellentétes han-

gulatú képet mutat különböző fiú- és leányosztályoknak, hogy mindenki írja le, amit látott. Egyelőre csak 60 leány dolgozatáról számol be. Az egyes dolgozatokban levő gondolatokat a következő kategóriákba sorozta: 1. tárgy, 2. közelebbi megjelölés, 3. a tárgy helyzete, 4. cselekvés, 5. cselekvés módjának megjelölése, 6. ítélet, következtetés, 7. érzelem, 8. alkotó képzelet, 9. ismeretek, 10. esztetikai érzés, 11. képes beszéd, figurák. Az objektív összehasonlítást úgy gondolja elérhetőnek, hogy egységül veszi (100) azt a lelkiállapotot, amelyet a növényekben a kép szemlélete felkeltett és tudatában kifejezésre jutott, azután százalékokban fejezi ki, hogy e lelkiállapot előidézésében mennyi része van az egyes kategóriáknak. Az így nyert táblázat feldolgozásánál főleg arra a kérdésre igyekezett feleletet találni, milyen kölcsönös vonatkozásban állanak a kapott számokban megnyilatkozó különböző lelki képességek, vagyis mely képességek változnak egyenes és melyek fordított arányban. Csak ebből lehetne áttérni annak a kérdésnek a megoldására, hogyan lehetne a kísérletet felhasználni a tanulók objektív osztályozására képességeik szerint. Szerző meg is próbálta ezt, de bár a képességek egymásközt való változásaiban nyilatkozott valamelyes törvényszerűség, határozott eredményre nem jutott a kölcsönös befolyások rendkívüli bonyolultsága miatt.

K—n.